

Kemiske småforsøg

Redigeret af Ole Bostrup

Kender De et sjovt forsøg?

Så send en kort beskrivelse til

Dansk Kemi, Skelbækgade 4, 1717 København V.

Påvisning af kviksølv damp

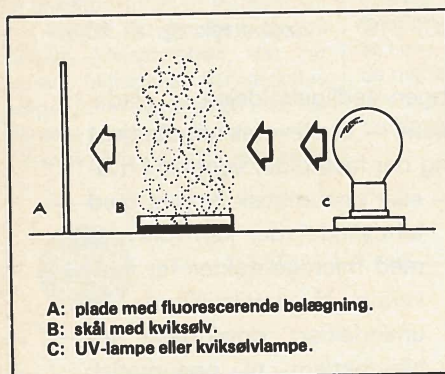
Det er vist efterhånden almindeligt kendt, at kviksølv er et metal med et ret højt damptryk selv ved almindelig stuetemperatur. Luft mættet med Hg-damp ved 20°C indeholder 14 mg Hg pr. m³. Lidt kviksølv bag en 50°C lun radiator kan give op til 140 mg Hg pr. m³.

Følgende lille forsøg er imidlertid en mere overbevisende demonstration af kviksølvs høje damptryk end ovenstående tal.

Kviksølvdampe kan gøres synlige

Apparatur: Tyndtlagsplade med fluorescensindikator UV-lampe eller kviksølvdamplampe mørklagt lokale med stinkskab.

Kemikalier: Flad skål med lidt kviksølv.

A: plade med fluorescerende belægning.
B: skål med kviksølv.
C: UV-lampe eller kviksølvlampe.

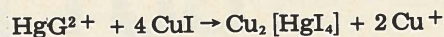
I stinkskabet anbringes en skål med kviksølv foran en plade med fluorescerende belægning. På den anden side af skålen anbringes en UV-lampe eller en kviksølvdamplampe. Når skålen med kviksølv rystes lidt, ses dampene tydeligt som skygger på pladen, når lyset i lokalet er slukket. Forsøget kan eventuelt også udføres med 50°C varm kviksølv.

For dem, der efter dette forsøg er blevet mere interesserede i kviksølv-dampniveauet i deres egne laboratorier eller undervisningslokaler (kviksølvdampe forårsager blandt andet træthed, hovedpine og sløvhed), følger hermed en forholdsvis simpel metode til en semikvantitativ undersøgelse.

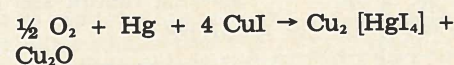
Hg-testpapiret

Teorien bag denne påvisningsmetode er tidligere omtalt i Dansk Kemi nr. 3 i denne rubrik.

Mercurioner danner cupriodid en lyserød kompleks-forbindelse, cuprotetraiodomercurat:

Den samme kompleksforbindelse dannes af kviksølv damp og cupriodid, hvilket muligvis (en bedre forklaring efterlyses!) kan skyldes luftoxidation:

En semikvantitativ test for kviksølvdampe er derfor at imprægnere filterpapirstrimler med en opslemning af CuI og benytte de tørre strimler som indikatorpapir.

Fremstilling af Hg-testpapir

Apparatur: Morter, måleglas, pipette, flaske, filterpapir.

Kemikalier: Cupriodid, CuI.

1 g CuI pulveriseres fint i en morter og opslemmes i ca. 10 ml. vand. Opslemningen opbevares i en pipette-flaske. Filterpapir klippes i strimler på 10 gange 0,5 cm. Pipetteflasken omrystes kraftigt, og nogle dråber af opslemningen dryppes på den ene side af filterpapirstrimlen, som der-

på lægges til tørre på et stykke filterpapir. Efter tørringen kan man se et hvidt lag af CuI på filterpapirstrimlen.

CuI kan eventuelt fremstilles på følgende måde:

Opløsning 1: 5 g CuSO₄·5H₂O opløses i 75 ml. vand.

Opløsning 2: 5 g Na₂SO₃·7 H₂O og 11 g KI opløses i 75 ml. vand.

Sammebland lige store rumfang af opløsning 1 og 2. Når bundfaldet har sat sig, vaskes det tre gange med vand og opslemmes derpå i vand.

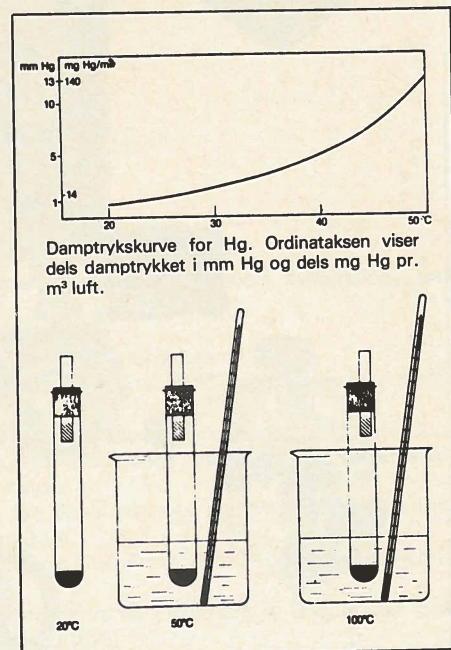
Afprøvning og brug af Hg-testpapiret

Apparatur: Tre reagensglas med propper, to vandbade bestående af 250 ml bægerglas, termometer, trefod og bunsenbrænder.

Kemikalier: Kviksølv, Hg-testpapir.

I tre reagensglas, 1, 2 og 3, hældes 1 ml kviksølv. I hvert glas anbringes et stykke Hg-testpapir klemmt fast mellem glassets side og en prop. Glas 1 anbringes ved stuetemperatur, glas 2 i vandbad ved 50°C og glas 3 i vandbad ved 100°C. De tre forsøg udføres samtidigt, og hastigheden for Hg-Testpapirets farveomslag i de tre glas sammenlignes og sammenholdes med kviksølvs damptrykskurve. Læg nogle stykker Hg-testpapir over revner i borde og gulve samt andre steder i kemilokalerne og lad dem ligge nogle dage under regelmæssigt opsyn. Sværtningstid og -grad af Hg-testpapiret vil givet et indtryk af kviksølvforureningen i kemilaboratoriet.

Lars Engels og
Leif Søndergård Petersen

Damptrykskurve for Hg. Ordinataksen viser dels damptrykket i mm Hg og dels mg Hg pr. m³ luft.

Litteratur: Lars Engels og Leif Sønderberg Petersen: Miljøkemiske problemer. Fysik- og kemilærerforeningens skrifter. Gyldendal 1977.